

“МЕЖІ МОЄЇ МОВИ – ЦЕ МЕЖІ МОГО СВІТУ”

Тетяна Комарницька

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000;
e-mail: komarnytska@yahoo.de

Розглянуто “дорогу до мови” відомого перекладача, оригінального поета і прозаїка, справжнього лицаря філології ХХІ століття професора Андрія Содомори.

Ключові слова: Андрій Содомора, межа, мовно-комунікативна спільнота, взаємозбагачення мов і культур.

Die Grenzen meiner Sprache sind die Grenzen meiner Welt
Ludwig von Wittgenstein

“Границі (межі) моєї мови це границі (межі) мого світу” – цим відомим висловом австрійського філософа Людвіга фон Вітгенштайна хочемо оповити наші скромні роздуми про перекладацьку та оригінальну творчість справжнього лицаря філології, нашого сучасника, професора Андрія Содомори.

На підтвердження правомірності висловленої Вітгенштайном думки звернімося до статті Ервіна Шаргоффа “Роздуми про вітчизни, рідні мови та поняття *європесць*”, надрукованої на початку 90-х років минулого століття в журналі “Німеччина”. Великої ваги Е. Шаргофф надає поняттю “рідна мова”: вважає, що велике минуле будь-якого народу становить виключно його мова, а не криваві й переможні битви його історичного календаря, якщо вони і відіграли важливу роль, бо, як слушно зауважує *Isidor von Sevilla* (560–636): “Aus dem Sprachen sind Völker, nicht aus den Völkern Sprachen entstanden”, – з мов виникли народи, а не з народів мови [8, с. 15] – можна констатувати, що рідна мова є першою мовою, яку сприймає дитячий мозок.

Ми пізнаємо дивовижний світ крізь слово, крізь рідне Слово [4, с. 5]. Як це відбувається, дізнаємося зі “Сповіді” Августина (354–430) в перекладі з латини Юрія Мушака [7].

Мова кожного народу прекрасна. Справді немає великих чи малих мов. Кожна мова вирає **всіма барвами веселки, кожна має своє звучання, свою ваговитість, власну наповненість, свій запах і неповторний голос.** У величезному мовному запасі вибрати потрібне слово – то велике вміння. Саме таким неповторним хистом володіє Андрій Содомора.

Як ішов і що вело його до мови? Щоб спробувати відповісти на це питання, повернімося до висхідної тези наших міркувань.

У сентенції Вітгенштайна ключовим словом є “границя” (межа – лінія поділу). Ми розглядаємо “межу” як універсальну ментальну константу в концептуальній сфері, що є основою мовної картини світу кожної мовно-комунікативної спільноти, яка може регулювати вербальну і невербальну, етичну, політичну, правову поведінку тієї чи іншої спільноти.

У подальших філософських роздумах Вітгенштайн бачить дві тенденції стосовно межі: проведення чіткої межі (*Grenzziehen*) і пересування, розширення межі (*Grenzverschieben*) [9, с. 975]. Обидві тенденції діють у протилежному напрямі та водночас, за необхідності, комплементарно. Їх можна розглядати як універсальні елементарні функції, за допомогою яких ми, люди, вибудовуємо нашу культуру. Одна з функцій (*Grenzziehen*) спрямована на визначення поняття, наприклад “національна мова”, інша (*Grenzverschieben*) – на розвиток асоціацій, на метафоризацію тощо, на базі яких протікає як інтра-, так і інтеркультурна комунікація.

У висловлюванні “границі моєї мови – границі могого світу” вочевидь діє тенденція *Grenzziehens* чіткої границі, якою і є рідна мова як виразник не тільки індивідуальної оцінки та самоусвідомлення у межах спільноти, не тільки як засіб світосприймання і його об’єктивації, а як основа єдності мовно-комунікативної спільноти, її “оселя буття” (Гайдеггер), до якої зараховує себе мовець, адже народ, нація виникає та існує як мовна спільнота, де мова є основою державної єдності, формою і знаком верховенства права, тобто тим інструментом, за допомогою якого держава здійснює правову і державну політику всередині держави і поза її межами. У цьому сенсі діє безкомпромісна тенденція чіткої межі. Натомість інша тенденція (*Grenzverschieben*) дає змогу розширювати межі у просторі та часі, відчуті своєрідність душі іншого народу, відкрити спільне у різності і тим сприяти пізнанню та взаєморозумінню.

У цьому й полягає праця перекладачів: вони будують золоті мости розуміння і “спочування” (І. Франко) між народами, віддаленими у просторі та часі. На підтвердження цього наведемо рядки з передмови до “Римських елегій” директора італійського Інституту культури проф. Нікола Франко Баллоні: “Твори елегійних поетів Риму – Галла Тібулла, Проперція та Овідія, опубліковані українською мовою, заповнюють ще одну сторінку в історії давніх культурних зв’язків між Італією, прямою спадкоємицею античної, отже, й грецької культури, та Україною, якій німецький просвітитель-гуманіст Гердер пророкував стати новою Грецією... Непроста, тривала праця українського перекладача античної літератури Андрія Содомори, ... потребувала усілякої підтримки, зокрема живим словом, розумінням важливості духовного простору, де немає ані часових, ані політичних кордонів” [1, с. 7–8]. Цей інтерактивний процес – *Nehmen und Geben bratni й віддавати* – творить людське співбуття, що виникає внаслідок спілкування і співпраці, вершиною якої є взаємозбагачення мов і культур.

Мова для А. Содомори – його доля, а не тільки інструмент перекладача для будівлі мостів через кордони. Науковець звертається до Слова як до власної духовної сили, а свою інтелектуально-аналітичну потугу черпає у творчій природі рідної мови. Він викладає свої думки не за приписами мовознавчих досліджень, а за порухом серця. У своїх перекладах і оригінальних творах А. Содомора поставив нашу українську мову на такий високий п’єдестал, з якого можна зазирнути у глибину віків і краще зрозуміти підвалини, на які спиралося, зростаючи наше красне письменство. Завдяки його перекладам українська мова освоїла найвищі вершини античного світу, а для самого Андрія Содомори як перекладача вони стали школою оригінальної художньої творчості.

Як йшов і що вело А. Содомору “дорогою до мови” (Гайдеггер), до Слова?

Його Слово досконало вишукане й коштовно прекрасне. Воно – з гомону полів і лук, лісів і річок, із запаху квітів і коренів дерев отчої землі, з материнської колискової, веселої та тужливої народної пісні, мережане сходом і заходом сонця, гаптоване сяйвом місяця і зірок. Його Слово із земних глибин і небесних висот – усе з могуті інтелекту і криці моралі.

Дорога Андрія Содомори до мови овіяна осіннім “Сивим вітром”, опалим листям, омита “Сльозами речей”, збагачена “Пригорщею хвилини”, переплетена “Лініями долі” його великих учителів, які відкривали і плекали своєрідний талант свого учня. “Тільки той, хто віддає данину шани своїм учителям, – зазначає в передмові до “Ліній долі” ректор університету проф. Іван Вакарчук, – міг написати: Покоління, стрімко чергуючись, мають одне одному подати руку, щоб відчутти живе тепло, неперервну тяглість зігрітої почуттям людської думки” [2, с. 4].

Як своєрідне тлумачення свого звернення до нас і до прийдешніх поколінь, Андрій Содомора творить свій величний пам’ятник Слово “Від слова до серця, від серця до слова”, назвавши його скромно “З нотаток про мову”. Читаю на стор. 6, що любов, те почуття, яке Бог дав для всіх, відоме лише небагатьом із людей (Жорж Санд). На думку А. Содомори, “любов” – це передусім душа (серце). Ось чому при такому високому почутті “філологія”, – стверджує цей справжній лицар філології.

Не час і не гоже тут інтерпретувати так сьогодні потрібний для кожного філолога й не тільки цей чудовий витвір серця і думки Андрія Содомори. Його потрібно читати на одинці і в тиші. Нехай його Слово завжди перебуває на покуті й нашого серця.

-
1. Баллоні Н. Ф. Українське відлуння римської елегії / Н. Ф. Баллоні ; пер. з латинської А. Содомора // Римська елегія. – Львів : Літопис, 2009. – 578 с. 2. Вакарчук І. Живий дух університетського життя / Іван Вакарчук // Андрій Содомора: Лініями долі. – Львів : Літопис, 2003. – 376 с. 3. Гайдеггер М. Дорогою до мови / М. Гайдеггер ; пер. з нім. В. Кам’янець. – Львів : Літопис, 2007. – 232 с. 4. Комарницька Т. Дивовижний світ навчання і пізнання крізь Слово / Т. Комарницька // Наукові записки Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2009. – С. 362–365. – (Серія філологічні науки (мовознавство) ; вип. 81 (2)).
 5. Комарницька Т. Андрій Содомора в міжкультурному діалозі зі Львовом / Т. Комарницька // Іноземна філологія : Український науковий збірник. – Львів. – 2010. – № 122. – 352 с. 6. Неборак В. Жива теперішність Андрія Содомори / В. Неборак // Содомора: Жива античність. – Львів : Срібне слово, 2009. – С. 11–13. 7. Blumenwitz D. Aus den Sprachen sind Völker, nicht aus den Völkern Sprachen entstanden D. Blumenwitz // **Матеріали Баварсько-українського конгресу германістів** в УВУ (28–31 жовтня 2003 р., м. Мюнхен). – Львів : Бак, 2005. – 200 с. 8. Святий Августин: Сповідь ; пер. з латинської Ю. Мушака. – К. : Основи. – С. 115–120. 9. Wakisawa Y. Metapher als Kulturform. Probleme der interkulturellen Kommunikation / Y. Wakisawa // Praxis interkulturellen Germanistik. – München : Indiciem Verlag, 1993. – S. 975–983. 10. Wittgenstein, L. Philosophische Untersuchungen / Ludwig Wittgenstein. – Frankfurt : Suhrkamp, 1971.

“ГРАНИЦЬ МОЄГО ЯЗЫКА ОЗНАЧАЮТ ГРАНИЦЬ МОЄГО МИРА”

Тетяна Комарницькая

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000;
e-mail: komarnytska@yahoo.de*

Рассмотрен “путь к языку” известного переводчика, оригинального поэта и прозаика, настоящего рыцаря XXI века, Андрія Содомори.

Ключевые слова: А. Содомора, граница, коммунікативна общность, взаємобогащення мови і культури.

“THE LIMITS OF MY LANGUAGE ARE THE LIMITS OF MY WORLD”

Tetyana Komarnytska

Ivan Franko National University in Lviv,

1, Universytetska St., Lviv, 79000

e-mail: komarnytska@yahoo.de

The paper elucidates the road to the language tread by Andriy Sodomora, celebrated translator and renowned poet and prose-writer, the champion of the true philology of the 21st century.

Keywords: Sodomora, speech communities, communication, mutual enrichment of languages and cultures.